म. ग्रं. सं. ठाणे

विषय: काव्य

लेखक: काशीनाथ गंगाधर [illegible]

सन: १८८०

संग्रहालय क्रमांक: ९८ / ११६०

पुस्तकाचें नांव: राजव्यवहार कोश

म. ग्रं. मं. ठाणें
य कोश
नं. ११५० .
१८५०

राजव्यवहार कोश.

किंमत ४ आणे.

मराठी ग्रंथ सं...
नं० ...
ठाणें सन १८...

राजव्यवहार कोश

मराठी ग्रंथ संग्रहालय
नं० ...
ठाणें सन १८...

हा

मूळकोश रघुनाथाध्वरी पंडित यानें केला.

तो

काशीनाथ गंगाधरजी क्षत्री

यांणीं

लोकोपयोगार्थ

शुद्ध करवून प्रसिद्ध केला.

मुंबईंत

गणपत कृष्णाजी यांचे छापखान्यांत छापिला.

सन १८६०

शके १७८१

प्रस्तावना.

बहुत वर्षांपूर्वी सरकाराने विद्वानांस आश्रय देऊन मराठी व्याकरण रचविलें आणि त्याचा हल्लीं शाळांमध्यें उपयोग होत आहे. त्याप्रमाणेंच वास्तविक ह्मटलें असतां प्राकृत व्याकरणाचें भावंड असा संस्कृत प्राकृत मिश्रित एखादा शब्दकोश पाहिजे होता, कारण जसें भाषाज्ञानाविषयीं व्याकरण अगत्याचें आहे त्याप्रमाणें कोश ही आहे. परंतु आजपर्यंत तसा कोश करण्याविषयीं कोणीच मनावर घेतलें नाहीं. असो. गत गोष्टी सांगून काय फळ.

कित्येक वर्षांमागें हा राजव्यवहार कोश आमच्या पाहण्यांत आला. हा शिवाजी राजानें स्वतां आपल्याला मराठी भाषेचें ज्ञान प्रौढ आणि विद्वान लोकांप्रमाणें बोलतां येण्यासारिखें व्हावें एवढ्याकरितां मुद्दाम आपला प्रिय अमात्य जो नारायणाध्वारीचा पुत्र रघुनाथ पंडित त्याजकडून करविला. याची रचना संस्कृत आणि प्राकृत असी मिश्रित पद्यरूपाने केली आहे, त्यामुळें सर्वांस समजायाला आणि शिकायाला फार सोपा आहे. तो साधारण गृहस्थ, दर्बारी कारकून, आणि शाळेंतील विद्यार्थी यांना हांसत खेळत तोंडी बसण्यासारिखा आहे.

या कोशाची नुस्ती वाचणी केली तर हजारो संस्कृत शब्द मनांत ठसून मराठी भाषेची प्रौढता आणि माहितगारी वाढेल यांत संशय नाहीं. केवळ संस्कृतबद्ध लहान मोठाले शंभर कोश आहेत, परंतु त्यांतील सर्वच शब्द अनोळखीचे यामुळें त्या कोशांचा अभ्यास करून व्यवहारांत उपयोग होण्याला महा प्रयास आहेत.

या कोशांत तर मराठी, ऊर्दू, फारसी, आणि अरबी हे शब्द जे आपल्या नित्यशः बोलण्याच्या परिपाठांत आहेत तेच शब्द घेऊन त्यांवर संस्कृताचा पर्याय दिला आहे.

हा कोश शिवाजी राजाच्या वेळीं गृहस्थ व दरबारी लोक हौशीने मुखपाठ करित असत असी दंतकथा ऐकतों; परंतु सांप्रत या कोशाच्या प्रती बहुत करून लोपल्यासारिख्या झाल्या आहेत.

आह्मी हा कोश छापावा हें मनांत धरून महत्प्रयासाने दोनतीन प्रती मिळविल्या, त्यांत कित्येक हस्तदोष, शब्दभेद व प्राचीन काळच्या दरबारांत जे शब्द वापरित होते त्यांचें तर अगदीं अपभ्रंश आढळण्यांत आले. त्याप्रती एकत्र करून संस्कृत व फारसी जाणणाऱ्यांचे साहाय्य घेऊन त्यांत होईल तितकी सुधारणूक करून छापून प्रसिद्ध केला.

हा कोश लोकांनीं घेऊन उपयोग करावा ह्मणजे आमच्या श्रमाचें सार्थक होईल.

अनुक्रमणिका.

१	राजवर्ग.	१
२	कार्यस्थानवर्ग	४
[illegible]	[illegible]वर्ग.	८
४	शास्त्रवर्ग.	११
५	चतुरंगवर्ग.	१२
६	सामंतवर्ग.	१७
७	दुर्गवर्ग.	१८
८	लेखनवर्ग.	२१
९	जनपदवर्ग.	३१
१०	पण्यवर्ग.	३४

राजव्यवहार कोश.

अथराजवर्गः

राजाज्ञेयःपादशाहःस्वामीसाहेबईरितः ॥
अंतःपुरंतुदरुनीत्याहुर्यवनभाषया ॥ १ ॥
युवराजापरिज्ञेयोवलीअहदनामकः
शाहजादाराजपुत्रःप्रधानःपेशवातथा ॥ २ ॥
अमात्यःस्यान्मुजुमूदारःसेनाध्यक्षोहुकूमतः
युक्त्यभिज्ञोदबीरःस्यात्सुर्नीसःसचिवस्तथा ॥ ३ ॥
वाकानवीसोवृत्तांतलेखकःपरिकीर्तितः ॥
बहुदेशेष्वधिकृतःकारमुल्कीप्रकथ्यते ॥ ४ ॥
उपद्रष्टातुनाजीरोदातानामसखीमतं ॥
सर्वीलइतितुप्रोक्तोध्वजवृंदाधिकारवान् ॥ ५ ॥
संदेशलेखश्चिटूनीसोदूतोहेजीबनामकः ॥
सौदागरस्तुव्यापारीकाभांरीकार्यपूरुषः ॥ ६ ॥
सबनीसस्तथासेनालेखकःपरिकीर्तितः ॥
मजालसीसभाज्ञेयान्यायाधीशस्तुआदिलः ॥ ७ ॥
उपमंत्रीमुतालीकोगुरुःपीरइतीरितः ॥
शिष्योमुरीदनामास्यात्सिद्धोवल्लीतिशब्दितः ॥ ८ ॥
अफ्तावइतिसूर्यःस्यान्महताबस्तुचंद्रमाः ॥

आतषूनामाभवेदग्निर्वायुर्बादइतीरितः ॥ ९ ॥
जलमाबइतिप्रोक्तमास्मानाकाशमीरितं ॥
मेघोबादलनामास्याद्बिजलीविद्युदुच्यते ॥ १० ॥
दुर्दिनंस्याद्बदहवामेहुपर्जन्यउच्यते ॥
ऋषिःपैगंबरोज्ञेयोयोगीशस्तुकलंदरः ॥ ११ ॥
योगीफकीरइत्युक्तःकाजीपंडितनामकः ॥
मुल्लाभट्टःपरिज्ञेयोनजुमीज्योतिषीतथा ॥ १२ ॥
सर्पदारश्चोपदारौवेत्रदंडधरौक्रमात् ॥
स्याद्दंतद्वारपालस्तुदरुबंकीप्रकीर्तितः ॥ १३ ॥
दौलद्बंकीमहाद्वारपालइत्यभिधीयते ॥
सर्ववासोप्यनुचराधिकारीतिनिगद्यते ॥ १४ ॥
हुजुरीस्यात्संनिहितोनुचरस्तुमहालदारू ॥
हर्कारासर्वकारीस्याद्दफादःपरिचारकः ॥ १५ ॥
चाकरःसेवकःप्रोक्तोनफरःकिंकरःस्मृतः ॥
वेगलूवारोवेगचारोजासूदश्चारनायकः ॥ १६ ॥
प्रणिधिश्चोरजासूदःखोजासौविदउच्यते ॥
वार्त्ताहरोखबैर्दारःपरिचर्यातुखिजूमतिः ॥ १७॥
गुप्तकारीतथाचोरहरकारःप्रकीर्तितः ॥
खासदारःपादरक्षाधरइत्यनुवर्ण्यते ॥ १८ ॥
कलाचीधारकउगालूदानबर्दारईरितः ॥
अफ्तावूगिर्यात्वातपत्रधरश्छत्रधरस्तुयः ॥ १९ ॥
सछत्र्याचामरधरश्चौरीबार्दारउच्यते ॥
तर्कशूकमानबार्दारोधनुर्धारीसतुस्मृतः ॥ २० ॥

पासबानस्त्वसौराज्ञोद्वारपालइतीरितः ॥
पताकाधरइत्येवविज्ञेयश्चनिशानदार् ॥ २१ ॥
मोर्त्तब्बार्दारइतिचराजमुद्राधरोभवेत् ॥
माहीदारस्तुमकरध्वजीदीपधरास्तुते ॥ २२ ॥
मशालेस्युर्हिलालीतुप्रदीपधरउच्यते ॥
दीपिकादिवटीप्रोक्ताहिलालस्तुप्रदीपकः ॥ २३ ॥
गुलामबंदाद्वावेतौदासनाम्नाप्रकीर्तितौ ॥
नेजदारःकुंतधरस्तख्तंसिंहासनंस्मृतं ॥ २४ ॥
यस्तुतरख्हवाल्दारःससिंहासनपालकः ॥
चतुष्पदीतुचौरंगश्चौकीत्वासंदिकामता ॥ २५ ॥
पलंगोमंचकश्छप्रपलंगोमंचमंडपः ॥
दोलानामतुझूलास्यात्तस्तंगंडूषपात्रकं ॥ २६॥
पीकदानीनामनीद्वेपतद्ग्रहकलाचिके ॥
दीपशाखातुसमईफिल्सोजःस्तंभदीपकः ॥ २७ ॥
दीपश्चिराग्सीख्चिरातुझेयोरोपणदीपकः ॥
स्यादंतरालदीपस्तुकंदीलइतिनामतः ॥ २८ ॥
उद्सोजःस्याद्धूपतरुरुद्दानीधूपपात्रकं ॥
मैणकोशस्तुमोम्दानीमोम्बत्तीमैणवर्तिका ॥ २९ ॥
शिबिकापालखीडोलीसुखासनमितिद्वयं ॥
तुल्यंभाषाद्वयेदीपनीडंस्याद्वाजषानिति ॥ ३० ॥
विलासोमौजनामास्याद्दोशात्वंतःपुरस्थितिः ॥
स्त्रीजातिस्तुजनानीस्यान्मर्दःपुरुषईरितः ॥ ३१ ॥
दृष्टिप्रियस्तुनुर्चश्मोसराइंदातुगायकः ॥

कलावत्याभिधावेश्यामेहरीवनितामता ॥ २२ ॥
नाट्यस्त्रीसुरताभिख्यास्वरूपंशबनीस्मृतं ॥
उष्णंतुगरमंशीतंठंडाखेदस्तुगमूस्मृतः ॥ २३ ॥

अथकार्यस्थानवर्गः

कार्यस्थानंतुकारखानानामतःपरिभाषितं ॥
कोशागारंखजीनास्याज्जामूदारःकोशरक्षकः ॥ १ ॥
यस्तस्यतुहवालूदारःकोशपालःसईरितः ॥
अधिकारीसैनिकानांसहवालूदारनामकः ॥ २ ॥
निक्षेपस्तुदफीनास्याद्दास्तानंसंचितंस्मृतं ॥
व्ययस्थानंखर्चपोतेतदीयस्तुहवालदारू ॥ ३ ॥
व्ययाधिकारीतस्यैवजामूदारोव्ययकिंकरः ॥
तत्रत्योनिविशिंदायःसभवेद्व्ययलेखकः ॥ ४ ॥
पोतदारोनामबुधैर्ज्ञेयोद्रव्यपरीक्षकः ॥
द्रव्यंतुनखूतसंज्ञंस्याद्वराटोहोनउच्यते ॥ ५ ॥
तदर्धंतुप्रतापःस्याद्भाषयोरुभयोरपि ॥
वराहपादोधरणश्चवलस्त्वष्टमांशकः ॥ ६ ॥
दुवलःषोडशांशःस्यान्मोहरातुबुधैःस्मृतं ॥
सुवर्णनिष्कंरजतनिष्कंस्याद्रुपयाभिधं ॥ ७ ॥
वाच्यारजतवर्त्तीतुलाहरीफलमःपणः ॥
ताम्रद्रव्यंतुखुर्दास्याद्दस्तनंबंधनंस्मृतं ॥ ८ ॥

कर्त्तनंतुपरिज्ञेयंत्रोटनंसूक्ष्मदृष्टिभिः ॥
रत्नशालाजवाहीरखानातस्यहवालदारू ॥ ९ ॥
रत्नाधिकारीजामृदारोरत्नभृत्यःप्रकीर्त्तितः ॥
भवेद्रत्नपरीक्षस्तुजोहरीभूषणंनगः ॥ १० ॥
तुरावतंसःपदकंज्ञेयंवैकतकाभिधं ॥
ग्रैवेयकंघुग्घुगीस्यात्कुडक्याकर्णभूषणं ॥ ११ ॥
सीस्फुलंतुशिरःपुष्पंभाङ्लीलातुललामकं ॥
तिलकःस्याद्विजवरानासापुष्पंतुवेसरं ॥ १२ ॥
नासामणिर्नथोमुक्ताफलंमोतीफुलीतितु ॥
नासापुष्पंबाहुमणिर्बाजूबंधाभिधायकः ॥ १३ ॥
अंगदंतोलबंदीस्यान्मणिबंधस्तथाजवे ॥
पहुच्यास्यान्मणिकटोमुद्रिकात्वांगठीमुदी ॥ १४ ॥
शस्तमंगुष्ठकंहस्तकडेस्याद्धस्तकंकणं ॥
कर्णिकास्यात्तानवडंवांकीकूर्परभूषणं ॥ १५ ॥
तथामोहनमालातुबुधैर्ज्ञेयाप्रलंबिका ॥
कटिसूत्रंजर्कमरोघुंगरुःकिंकिणीस्मृता ॥ १६ ॥
जंजेरियाशृंखलिकापैंजणोनूपुरंस्मृतं ॥
पोल्हारातुतुलाकोटिर्बालाहंसकनामकः ॥ १७ ॥
हिरातुवज्रंमाणिक्यंलालोनीलःसमोद्वयोः ॥
पाचोगारुत्मकमणिःपुष्कराजःसमोद्वयोः ॥ १८ ॥
स्याद्वैदूर्यंलसणियागोमेदोप्युभयोःसमः ॥
गुलीनामप्रवालःस्याद्विलोरःस्फटिकोभवेत् ॥ १९ ॥
हुमापक्षोद्भवायातुकल्गीपक्षावतंसकः ॥

काचसारस्तुमीनास्यात्सफापःकाचईरितः ॥ २० ॥
जरूखानास्वर्णशालातुस्वर्णरजतनामकं ॥
रौप्यंरूपातथाताम्रंतांबापित्तलिकंपितलू ॥ २१ ॥
स्यात्संगवसरिर्धातुविशेषोसरकाभिधः ॥
कांसेंकांस्यंसिसेंसीसंकथिलंवंगमुच्यते ॥ २२ ॥
कालायसंतुपोलादःस्याल्लोहमुभयोःसमं ॥
जामदारखानातुवसनागारंतस्यहवालदारू ॥ २३ ॥
वस्त्राधिकारीतत्रस्थोजामदारोवस्त्ररक्षकः ॥
निविसिंदाल्वस्यवस्त्रलेखकःपरिकीर्तितः ॥ २४ ॥
शिरोवेष्टनमित्येतन्मुंडासेंकंचुकंझगा ॥
मंदिलंनामविज्ञेयमुष्णीषंस्वर्णरौप्यजं ॥ २५ ॥
कटिबंधःकमर्बंदाविजाहूर्ध्वमुखीभवेत् ॥
चादरःस्यात्प्रावरणीनिचोलोडुतुनामकः ॥ २६ ॥
कार्पासकंचुकोनामडगलापांथकंचुकः ॥
ज्ञेयःफतूनामबुधैःकुडूतीकूर्परकंचुकः ॥ २७ ॥
थिरमापार्वतीयोर्णापल्लोदारस्तुपल्लवी ॥
सलयीतुसलाकीस्यान्म्यानामध्यमईरितः ॥ २८ ॥
किनारातुप्रदेशःस्यात्तस्त्रीहेमगुणान्वितं ॥
सौवर्णतांतवंनग्दीपटेदारस्तुरेखितः ॥ २९ ॥
भर्जरीस्वर्णभरितंगंधालीचर्मपोस्तनी ॥
ऊर्णावस्त्रंतुशालस्याच्छशोर्णंतोशनामकं ॥ ३० ॥
दुर्मातुरांकवंज्ञेयंसखलादद्वीपकंबलः ॥
इंद्रगोपस्तुमखमलूताफूताकौशेयनामकः ॥ ३१ ॥

सोनेरीनिलखःस्वर्णपटोरौप्यपटस्तथा ॥
रुपेरीनिलखश्छींटंचित्रवस्त्रमुदाहृतं ॥ ३२ ॥
यद्बुटेदारनिलखःसपुष्पितपटःस्मृतः ॥
पुष्पितोर्णाचिकंदोजीशालाख्यापरिभाषिता ॥ ३३ ॥
खिसातुगोपकमुपावरणंदुपटाभवेत् ॥
पासोडीद्विपटीज्ञेयासाडीस्त्रीवसनंतथा ॥ ३४ ॥
अंतरीयंतहबंदश्चोलीकूपासनामिका ॥
पटावूंचित्रकौशेयंकौशयंमुगटाभवेत् ॥ ३५ ॥
गोश्पेंचःकर्णबंधःस्याद्धुस्तःस्याद्वस्त्रपंचकं ॥
नीशारोनामफर्गोलोवराशिवुरुखातथा ॥ ३६ ॥
तोसदानंजीवनकंसंदूकस्तुसमुद्रकः ॥
समूरुचर्मगदितंसामरंनामकोविदैः ॥ ३७ ॥
ज्ञेयंसुवासचर्मेतिबुलगाराभिधानकं ॥
तिमाचाविकचर्मस्याद्वस्तुनिर्माणनामतु ॥ ३८ ॥
ससकर्दनमित्युक्तंबेतणीरूपिकाभिधा ॥
भवेदरत्निमानंतुगमृगज्ञूतूलआयतं ॥ ३९ ॥
भवेद्गजस्तुविस्तारोद्धरत्निर्गजईरितः ॥
अरत्निःस्यादर्द्धगजस्तसूद्यंगुलउच्यते ॥ ४० ॥
पूर्वभागःपृष्ठभागःकंचुकस्यक्रमात्स्मृतौ ॥
पेशमीठौतथाजेहेपटीकंठपटीभवेत् ॥ ४१ ॥
अस्तनीभामबाहास्याद्दुटाबाहुकमुच्यते ॥
बाहामुखंमोहलंस्यात्खपवापार्श्वकंद्बुभिः ॥ ४२ ॥
दौरोदाणवमित्येतद्वयंपरिकरःस्मृतः ॥

नखूनाखंडःकशावंधश्चीनःस्यात्कटिकूर्चनं ॥ ४३ ॥
नातस्यूतंतुनेफास्यान्मोटातुस्थूलमुच्यते ॥
सूक्ष्मंबारिकनामास्याच्छ्लक्ष्णंनरमनामकं ॥ ४४ ॥
पलंगपोशइतियःसप्रछदपटःस्मृतः ॥
कौशेयजातंनर्मीनावस्त्रजातंतुकापडं ॥ ४५ ॥
ऊर्णाजातंतुपश्मीस्यात्सोखूतानामपटच्चरं ॥
आछादकस्तुसर्पोशोवसलाचेलखंडकः ॥ ४६ ॥

अथभोग्यवर्गः

अथपाकालयंमुद्बखूखानाइत्येवभाषितं ॥
मुद्बखीपाककारःस्याद्बासणीकारनामतु ॥ १ ॥
रुचियाहःपाकपरीकर्मीतुस्याद्द्वादवी ॥
रसोयीस्यात्तुसिद्धान्नंकंदोरीत्वन्नमुच्यते ॥ २ ॥
आव्दारखानाजलस्थानंसक्कातुजलदःस्मृतः ॥
पशुभस्त्रापखालःस्यान्मशकंस्कंधभस्त्रिका ॥ ३ ॥
डोलोजलहरश्चर्मभृंगारश्छागलःस्मृतः ॥
अस्तावानामभृंगारीकुजाकर्करिकामता ॥ ४ ॥
मिजानइतितुलाप्रोक्तामुर्दामृतकलेवरं ॥
आडेकरीतुलावाहःपखालीजलवाहकः ॥ ५ ॥
हौदनामाजलाधानेदीर्घिकावावनामिका ॥
पाणशालानिपानंस्यात्कूपोनामभवेत्कुवा ॥ ६ ॥
पानकादिरसस्थानंशर्बत्खानाप्रकीर्तितः ॥

फलजातंतुमेवास्यात्खुष्तरंखाद्यवस्तुनि ॥ ७ ॥
काहवानामविश्रामकषायःपरिभाषितः ॥
अफीम्नामाऽहिफेनःस्यादवलेह्यंतुमोरबः ॥ ८ ॥
मद्द्रव्यंतुकैफःस्यात्सुधाशरबतादिकं ॥
प्यालातुचषकोज्ञेयःसिसानामभवेत्कुपी ॥ ९ ॥
धूमयंत्रंगुडगुडीतमाखूधूमपत्रकं ॥
अथोपस्करपात्रंतुतबकंपरिकीर्तितं ॥ १० ॥
खुश्बोयइतितुप्राहुःसुगंधिद्रव्यनामकं ॥
कस्तुरीमुश्कमित्युक्तामात्मिकंत्वंबरंविदुः ॥ ११ ॥
चोवात्वगरुसारःस्याद्गजायक्षकर्दमः ॥
जवादीनाममार्जारमदइत्यामनंतिहि ॥ १२ ॥
गुलालःस्याद्रक्तचूर्णमबीरंगंधचूर्णकं ॥
अत्तरःपुष्पसारःस्याद्वस्तुसारोर्कनामकः ॥१३
मकरंदोगुलावस्यात्केसरंजाफराभवेत् ॥
मल्लीतैलंमोगरेलंचमेलीजातितैलकं ॥१४॥
तथाचंपकतैलंतुचांपेलमितिकीर्तितं ॥
उदोधूपोलिप्तपात्रंमर्दवाणमितीरितं ॥१५॥
सुरागारंशराबूखानासुरादाताशराबदारू ॥
पट्टीस्यादल्पतांबूलःसैववर्गइतीर्यते ॥ १६ ॥
तांबूलदानपर्यायःकरंकःपरिकीर्तितः ॥
चुनालःस्याच्चूर्णपात्रंपूगस्फोटीतथाड्किता ॥१७॥
चुनानामभवेच्चूर्णंदस्तास्याच्चूर्णवेष्टनं ॥
स्यादौषधचयस्थानंदवाखानेतितंविदुः ॥ १८ ॥

तबीवस्तुभवेद्वैद्यःप्रजींरोगइतीरितः ॥
अंत्यकालोभवेन्मृत्युर्दारूनामौषधंभवेत् ॥ १९ ॥
उपचारस्तुतद्वत्तींतष्खीसस्तुचिकित्सनं ॥
व्यथाजहमतिर्नामनिधनंफौतनामकं ॥ २० ॥
खल्बताइतियत्तत्तुखल्वोपलमितिस्मृतं ॥
शिकारखानापक्षिशालाशिकारीमृगयुर्मतः ॥ २१ ॥
जनावरेंपक्षिणःस्युःशिकारंमृगयाभवेत् ॥
हंसनाकःपक्षिरक्षीव्याघ्रःशेरइतिस्मृतः ॥ २२ ॥
स्याद्विपिपालश्चित्तेवान्चित्तातुद्वीपिनामकः ॥
स्यादथास्तरणागारंफरासूखानाभिधानकं ॥ २३ ॥
हवाल्दारस्त्वास्तरणाधिकारीतस्यकीर्तितः ॥
तथास्तरणकश्चापिफराशःपरिकीर्तितः ॥ २४ ॥
खाबगास्याद्वस्त्रगृहंशामीनातुवितानकं ॥
राहुटीस्यात्पटकुटीचांदणीश्वेतमंडपः ॥ २५ ॥
स्यादश्वमंडपःसायवान्डेरादूष्याप्रकीर्त्तितः ॥
दूष्यामुखंपेश्परदामोघलंपार्ष्णिकंविदुः ॥ २६ ॥
दूष्यामध्यंतुकांसास्यान्नौगजीराजमंडपः ॥
पडदास्याज्जवनिकाबाडंकांडपटंविदुः ॥ २७ ॥
प्रतिसीरासिरायूचास्यात्कलंद्रीमध्यमंडपः ॥
प्रस्थानमंडपःपेशखानेतिपरिभाषितः ॥ २८ ॥
ख्याताकूर्चितचर्मैतिचरमूदोजीमनीषिभिः ॥
खांबःस्तंभोबाङ्संतुस्तंभपीठमुदीरितं ॥ २९ ॥

तनावःस्यात्तुतनिकाशंकुर्मेखइतीरितः
खुर्त्तनावातथापादतनिकाःपरिकीर्तिताः ॥ ३० ॥
लंगरोमूखतनिकामेखसोशंकुरोपणी ॥
सलिताभारवेष्टःस्यात्कसणीकर्षणीभवेत् ॥ ३१ ॥
लगडःस्यान्मंकणिकाभारारोपस्तुलादर्णे ॥
जमखानाभिधंसूत्रासनमाहुर्मनीषिणः ॥ ३२ ॥
चित्रासनंतिवाशीस्यात्सुजनीपुष्पितासनं ॥
पृष्ठोपधानकंलोडंलक्यातुमृदुलोभवेत् ॥ ३३ ॥
अवांतरोपधानंतुगाल्उशीत्यादिकंभवेत् ॥
शिरोपधानकमुशीबालिस्तमुपबर्हणं ॥ ३४ ॥

अथशस्त्रवर्गः

शस्त्रागारंजिरात्खानातदीयस्तुहवालदार् ॥
शस्त्राधिकारीनामास्याद्धीनस्तुहवाल्गिरः ॥ १ ॥
निविशिदाशस्त्रलेखोहत्याराभिधमायुधं ॥
इळीतुबागदारःस्यात्फिरंगस्तुभवेदसिः ॥ २ ॥
गुर्दानामभवेद्वज्रंसैफःखड्गःप्रकीर्तितः ॥
निमचातुकृपाणःस्यात्कत्तीतुकरवालिका ॥ ३ ॥
जम्दाडयमदंष्ट्रःस्यान्निस्त्रिंशोदुदुमास्मृतः ॥
गुप्तीतुगुप्तशस्त्रंस्यात्पट्टापट्टीशमुच्यते ॥ ४ ॥
गुर्गुजातुगदासोटामुद्गरोथश्चिकंबिच ॥
कटारिकाकटारःस्यात्फरसीपरशुःस्मृतः ॥ ५ ॥

कौक्षेयकंतुखंजीरोबाणस्यान्मंडलाग्रकः ॥
भालाभल्लस्तथाबर्चीशक्तिःप्रासोभवेद्दिटा ॥ ६ ॥
स्यात्कातरिःकर्त्तरिकासुरीस्याद्दसिधेनुका ॥
शार्ङ्गकमानइत्युक्तंधनुर्नामभवेद्गुणू ॥
मौर्वीचिल्लाधनुष्कोटिर्गोपातीरस्तुसायकः ॥ ७ ॥
तूणीरस्तर्कशःपंजात्वंगुलित्राणमीरितं ॥ ८ ॥
गोधाचर्मतुदस्तानात्सरुःपरजईरितः ॥
करडोपरजोमुष्टिर्गांज्यात्सरुशिखाभवेत् ॥ ९ ॥
स्यात्सरोःकशिपुर्गादीमोसुमात्सरुवेष्टनी ॥
दस्तनीमुष्टिरज्जुःस्याद्दंगुल्याधारअंतरा ॥ १० ॥
फालकंम्यानमन्वालोभवेत्फलकमेखला ॥
तहनालइतिप्रोक्तंयत्तदग्रेपिधानकं ॥ ११ ॥
सलःस्यान्मेखलाबंधःस्याळस्त्रावरणंडुद्दा ॥
शस्त्रालंबःखजीनास्यात्कटिचर्मतुपड्दळें ॥ १२ ॥
खेटकंनामढालःस्याच्चंद्रकाःस्युस्तथाफुल्या ॥
दस्तावेजोभवेद्वाहुःजिराहःकवचंविदुः ॥ १३ ॥
दंशनंतुशिरारक्षंबख्तरंचर्मकीर्तितं ॥
चिल्खतंतुतनुत्राणंजानुबंधोद्वयोःसमः ॥ १४ ॥
कसणीस्याच्चुरसनंपत्रेतुस्याद्दुरुच्छदः ॥
घुगीनामशिरस्त्राणंटोपःशीर्षण्यनामकः ॥ १५ ॥
घोणात्राणंनामबिनीपट्टीतुदरबंधनी ॥
यंत्रव्यूहस्त्वराबास्याद्बाणोग्निनलिकाभवेत् ॥ १६ ॥

नालीकंबरखंदाजंनलीयंत्रंतुबंदुखं ॥
लघुयंत्रंजबर्जंगंजंबूरातुशतघ्निका ॥ १७ ॥
तोफनामभवेद्दुलूकादारूनामाग्निचूर्णकं ॥
दीप्तिनीडंभवेत्कानागोलंदाजूयंत्रवेधकः ॥ १८ ॥
तालिमूखानामल्लशालामल्लोजेठीसमीरितः ॥
कुस्तीनामनियुद्धंस्याद्बलशिक्षातुतालिमं ॥ १९ ॥
सिंहावलोकोबागूजस्तोमेलास्याच्छस्त्रशिक्षणं ॥
मेलकारस्तथाशस्त्रविद्यायाःपरिशिक्षकः ॥ २० ॥

अथचतुरंगवर्गः

गजशालाफीलखानागजःफीलइतिस्मृतः ॥
हत्तीणीतुकरेणुःस्याच्छावाकलभउच्यते ॥ १ ॥
महावतोनिषादीस्यान्नोवतीगजपालकः ॥
गजकिंकरनामासज्ञेयोयस्तुगडेकरी ॥ २ ॥
कक्ष्याकिलावानाडातुस्थूलरज्जुःप्रकीर्तितः ॥
झुलिःकुथालंगरस्तुनिगडोंदुःसमोद्वयोः ॥ ३ ॥
आलानंतुभुनासःस्याच्चमेटीपादपाशिका ॥
दंतःकुंतःसनीनास्याच्चवडौलस्तुकोविदैः ॥ ४ ॥
गजमंडपइत्युक्तोहौदानामगजासनं ॥
पागास्यान्मंदुरानाममिराखोरोश्वरक्षकः ॥ ५ ॥
खासदारस्त्वश्वधरश्चाबुकूस्वारोश्वशिक्षकः ॥

हम्नूनामानुपर्यायीशाहतीरस्तु ज्ञाधिकः ॥ ६ ॥
रिकेब्दारस्तोत्रधरःकाबाडोघासवाहकः ॥
खुरत्रबंधकश्चापिनालबंदइतीरितः ॥ ७ ॥
अंतर्झूलिःपरिस्तोमोग्रीवाबंधोद्वासनं ॥
निगालोगडखोलाख्यःस्याद्धोवरस्याकडोतितु ॥ ८ ॥
निगालवलयंस्याच्चमङूशिरोदंशवारणं ॥
पायबंदःपादबंधोमुजमामानामपाशकः ॥ ९ ॥
दस्कलानामकश्चर्मनिगडःपरिभाषितः ॥
बुधैर्नालस्तथालोहनिगडाभिधउच्यते ॥ १० ॥
सरोसरःप्रोथचर्मलगामःस्यात्खलीनकं ॥
खलीनरश्मिर्विज्ञेयस्तुर्कमानेतिनामतः ॥ ११ ॥
खोगीरंनामपल्याणंजीनंतुतुरगासनं ॥
तुरगासनपक्षस्तुदावणंपरिभाषितं ॥ १२ ॥
तस्याग्रतंतवश्चापिमुस्नफेतिसमीरिताः ॥
तुरगासनपृष्ठंतुभीडनंब्रुवतेजनाः ॥ १३ ॥
तुरगासनशुंडातुहणानामबुधैःस्मृता ॥
परोवंदःपेशबंदोजेरूबंदस्तीक्ष्णताडनी ॥ १४ ॥
कुक्षिरज्जुःशिकाबंदःसाखूताजघनपत्रकं ॥
फुंद्रणानामगुछःस्याद्धरडातुमणिःस्मृतः ॥ १५ ॥
किंकिणीचंगनाम्नीस्यात्सडकातत्तुचामरं ॥
तथापुरःकिंकिणिकाजलाजलमितिरिता ॥ १६ ॥
सर्वलीस्याच्छिरश्चर्मलालेंस्यादोष्ठबंधनं ॥
आरोहिणीरिकीबःस्यात्तस्याश्चर्मरिकीबद्दाल् ॥ १७ ॥

द्रुम्चीतंगौपुछबंधकश्यबंधौक्रमात्स्मृतौ ॥
स्यात्कुक्षिबंधवलयंनाम्नातंगइतिप्रथा ॥ १८ ॥
पुस्तंगस्तद्वरत्रास्याद्वयासापंथिचर्मच ॥
स्यादश्वकवचंपाखर्गाशानामोपरिछदः ॥ १९ ॥
स्याल्लुगामपटात्वश्वमुखभूषणनामकः ॥
ताजानामत्वश्वमुखकवचंकवयोविदुः ॥ २० ॥
सनीनमश्वशृंगंस्यात्ढक्कातबलनामिकः ॥
अनीनंकंठरज्जुःस्याद्धुमात्वश्वावतंसकः ॥ २१ ॥
सर्जासिंहस्तोरडंतुवीरकंकणमुच्यते ॥
कंडातुकंठभूषास्याद्विरुदंचिन्हमीरितं ॥ २२॥
आकर्षणीस्याद्गुडनीकपाथ्यीमल्लुमार्जनी ॥
चोटियानामवेण्यःस्युरितमामंतुमर्दनं ॥ २३ ॥
मुखाकर्षस्तुकाजास्यात्खरारात्वश्वघर्षकः ॥
ज्ञेयंकवलपात्रंतुतोबरानामकंबुधैः ॥ २४ ॥
खुरत्राणंतुनालःस्यान्नालमेखस्तुकोविदैः ॥
खुरत्रशंकुःकथितस्तरटंतुमहाकशा ॥ २५ ॥
कोरडानाडनीचाबुक्कशास्याद्थखांकरं ॥
झर्झरंस्याद्वगसारचर्मकिम्झाननामकं ॥ २६ ॥
पशुचर्मत्वाधवडीछागचर्मतुसागळं ॥
गुल्फत्राणंतुदाभोटानवारोमंचगुंफिनी ॥ २७ ॥
दालोभवेत्तांतविकमथकौशेयतांतवं ॥
रेशिमदालस्तथासूतीदालःस्यात्सूत्रतांतवं ॥ २८ ॥
गोफोगुंफितरज्जुःस्याद्थाश्वगतिरुच्यते ॥

भ्रमणंनामकावास्यादेडीरेचिरमुच्यते ॥ २९ ॥
धौरितंतुरकीचालीवल्गितंडुडकीतिच ॥
प्लुतंछात्रकमित्युक्तंधारानिःशंकधावणें ॥ ३० ॥
निळाकर्कःपरिज्ञेय.शोणोबोरइतिस्मृतः ॥
श्यामलस्तुकुमैतःस्यादंबरीमेघवर्णकः ॥ ३१ ॥
कर्बुरस्त्वब्लखोनामजरदापिंगलःस्मृतः ॥
अब्रशोव्याघ्रवर्णःस्यात्करडानामपाटलः ॥ ३२ ॥
रह्वालःसैंधवःस्यादिराकीयावनःस्मृतः ॥
अरब्बीस्यात्पारसिकःकछीजवनउच्यते ॥ ३३ ॥
मुजीन्नसोविजातीयोबाल्हीकोजहरीस्मृतः ॥
मंद्रजस्तुभवेत्ताजीपर्वतीयस्तुटांकणः ॥ ३४ ॥
तेजस्वीतुभवेत्तेजीतुरगीवल्गनःस्मृतः ॥
वडवामादवानःस्यान्नाकंदस्तुकिशोरकः ॥ ३५ ॥
स्थौरीनामभवेत्तट्टहेषानामतुहिंसणें ॥
घोणःपेशलवोनामसटानामभवेदयाळू ॥ ३६ ॥
स्यात्पुरस्तुरगःकोतूवाळ्यामिकाश्वस्तुपाहरी ॥
बालेतंगोत्तराबंधोदावपार्श्वइतीरितः ॥ ३७ ॥
रथशालातुवहिलीमहालइतिकीर्तितः ॥
वहिलीस्यात्प्रवहणंवहिल्वानस्तुसारथिः ॥ ३८ ॥
गाडाशकटइत्युक्तःप्रतोदस्तुमणीभवेत् ॥
षुतर्खानातूष्ट्रशालास्याडुष्ट्रस्तूस्तराभिधः ॥ ३९ ॥
पलाणमुष्ट्रपल्याणंसार्वानिस्तूष्ट्रकिंकरः ॥
आलमूखानावाद्यशालादमामोदुंदुभिःस्मृतः ॥४०॥

आनकस्तुनगारास्याद्झेरीढोलइतीरितः ॥
पणवस्तुनभेरीस्याच्छृंगंगोपुरमीरितं ॥ ४१ ॥
आनद्धस्तुतुरारास्याद्ढांकानामतुकाहला ॥
वाद्ययंत्राणिवाजंत्रेंकंबुःकर्णाप्रकीर्तितः ॥ ४२ ॥
पांवावेणुर्मड्डुकंतुडफडेंडमरुर्हुडुक् ॥
खालूनगाराश्ववाद्यंसमेळोडिंडिमःस्मृतः ॥ ४३ ॥

अथसामंतवर्गः

सामंतस्तुवजीरःस्यात्सैन्यंलश्करमीरितं ॥
सर्नौबतस्तुसेनानीजुम्लेदारःशताधिपः ॥ १ ॥
भवेत्पंचहजारीचचमूपालाभिधानकः ॥
तथाजमातदारस्तुसमुदायीनिरूपितः ॥ २ ॥
साहस्त्रिकोहजारीस्याद्व्यूहःफौजइतीरितः ॥
बारगीरस्त्वश्ववाहोहुयलूस्वारपुरःसरः ॥ ३ ॥
शिलेदारःस्वतुरगीशिपायीयोधनामकः ॥
तिरंदाजस्तुधानुष्कोबर्चीवालस्तुशाक्तिकः ॥ ४ ॥
पदातिसैन्यंहशमंप्यादापत्तिःप्रकीर्तितः ॥
तत्रसर्नौबतोयस्तुदलवाहीसईरितः ॥ ५ ॥
परिस्तोमस्तुजुम्लेदार्पत्तिपालोहवालदार् ॥
यत्तुनाईकवाडीतुपत्तिनायकनामतत् ॥ ६ ॥
तत्रत्यस्तुसुभेदारःपदात्यध्यक्षईरितः ॥

भालेकरीकौंतिकःस्यात्मासिकःस्याद्दिटेकरी ॥ ७ ॥
सेनामुखंफौजरूस्याच्छिबिरंगोठउच्यते ॥
सेनागुल्मंतुगोलःस्याच्छबीनारात्रिरक्षकः ॥ ८ ॥
अन्वासारस्तुचंडोलोरास्ताचंपाचपार्श्वयोः ॥
तलावास्यात्पर्यटनंस्वारीस्वैरगतिर्भवेत् ॥ ९ ॥
मुकामःस्यादवस्थानंप्रस्थानंकुचनामकं ॥
शवासौनिकनामास्याद्दिर्देवेष्टनमीरितं ॥ १० ॥
आवेशोहुलुकःप्रोक्तोजखमंक्षतमीरितं ॥
दोस्तःसुहृद्दलीमूवैरीसल्लासंधिःप्रकीर्तितः ॥ ११ ॥
बिघाडोविग्रहःप्रोक्तोनामूजादिःस्यादभिक्रमः ॥
आसरात्वाश्रयःप्रोक्तःफितवाभेदईरितः ॥ १२ ॥
वशिहत्साबनंपंद्दोदंडोदौडस्तुधावनं ॥
लढायीतुभवेद्युद्धंशिकस्तस्तुपराभवः ॥ १३ ॥

अथदुर्गवर्गः

दुर्गंकिल्लेतिविज्ञेयंगिरिदुर्गगडःस्मृतः ॥
प्राकारःकोठइत्युक्तोजंजिराद्वीपउच्यते ॥ १ ॥
भृगुपातःकडेलोटःकडातुभृगुनामकः ॥
दंतकोगडकोनःस्याद्बुरुजःकोटगुल्मकं ॥ २ ॥
उपत्यकातुमाचीस्याद्बालेकिल्लात्वधित्यका ॥
प्राकारवेदिकाफांजिपरिखाखंदकःस्मृतः ॥ ३ ॥

रेवणीनामपरिखावलयंपरिभाषितं ॥
पडकोठस्तथासद्भिःप्राकारवलयंस्मृतं ॥ ४ ॥
जंग्याप्राकाररंध्राणिचर्याप्राकारफालिकाः ॥
जीभिर्हस्तिनखाख्यास्यादगळात्वर्गलामता ॥ ५ ॥
वेढापरिधिनामास्यान्मोर्चास्यादुपसर्पणं ॥
अलंगःपरिरक्षास्यान्मेटःस्यादुपरक्षिका ॥ ६ ॥
स्यात्साहसाधिरोहस्तुसुलतानढवाभिधः ॥
मगर्बिवीनामविज्ञैरश्मियंत्रमुदाहृतं ॥ ७ ॥
धमधमाप्रतिगुल्मःस्यात्सुरंगंविवरंस्मृतं ॥
यामाटनंतुगस्तीस्याद्गस्तियामिकउच्यते ॥ ८ ॥
घांटगस्तीतथाघंटायामिकःपरिभाषितः ॥
सामग्रीनामसामानंजकीरासंग्रहःस्मृतः ॥ ९ ॥
अंबारखानाधान्यकोशोगल्लाधान्यस्यसंहतिः ॥
कारखानातुसंभारगृहमाहुर्मनीषिणः ॥ १० ॥
संभारलेखकःकारखाननीसःप्रकीर्तितः ॥
हवाल्दारस्तत्रमुद्राधिकारीपरिभाषितः ॥ ११ ॥
ज्ञेयःप्राकारपालस्तुतट्सनौबतनामकः ॥
इमारतिहवाल्दारोभवेच्छिल्पाधिकारिकः ॥ १२ ॥
गौंडीतुभित्तिशिल्पीःस्यात्पलगंडस्तुबेलदार् ॥
गिलावालेपनामास्याच्छिल्पकार्यमिमारतिः ॥ १३ ॥
संगरातस्त्वश्मभेत्ताखंबीरश्चूर्णकर्दमः ॥
कंडकरीस्यात्पाषाणवाहकोथेष्टकाइटा ॥ १४ ॥
कौलेंतुखर्पराणिस्युश्चिरेतुघटितोपलाः ॥

अश्मकूपस्तुटांकंस्यान्निर्झरस्तुझराभवेत् ॥ १५ ॥
दिवाणवाडास्याद्राजमंदिरंसदरःसभा ॥
कुमारसदनंखानजादेवाडाइतिस्मृतं ॥ १६ ॥
स्नानस्थानंगुसुलूखानाचतुष्कंचौकनामकं ॥
हरंमहालःशुद्धांतःकक्ष्याबंधइतीरितः ॥ १७ ॥
देहलीदेव्हडीनाम्नीदरवाजातुतोरणं ॥
झरोखेस्युर्गवाक्षाणिमाडीस्यादुपकारिका ॥ १८ ॥
चंद्रशालानामसज्जासोपानंतुजिनाभवेत् ॥
बालंगरेजइत्येतद्वलीकंनामसंस्मृतं ॥ १९ ॥
कारंजंजलयंत्रंस्यादुत्सेधोबंधनामतः ॥
प्रणालीतुपनाळःस्याच्चौकटीद्वारबंधिका ॥ २० ॥
झडपातुकपाटंस्यादुंबरास्यादलिंदकः ॥
कुलुपंलोहपाशःस्यात्कुंचकातुकिलीस्मृता ॥ २१ ॥
वातायनंसुराखःस्यात्कुड्यंनीडंतुमेहराब् ॥
वेदिकानामचौत्रास्यान्मैदानंतुप्रशस्तभूः ॥ २२ ॥
भवेदुपवनंबागोरस्तारथ्याप्रकीर्तिता ॥
क्रीडावनंतुखासूबागःशय्यास्थानंतुखाबगा ॥ २३ ॥
तारत्खानामलस्थानंपागीमलहरःस्मृतः ॥
कुद्दळीनामकुद्दालःपावडेंस्यात्खनित्रकं ॥ २४ ॥
कुऱ्हाडिस्तुकुठारःस्यात्कोइताछेदकःस्मृतः ॥
आसादस्तुभवेत्तीषाक्रकचःकर्वतःस्मृतः ॥ २५ ॥
इळादात्रंपहारस्तुफालःखुर्पैतृणक्षुरं ॥
निश्रेणिस्तुशिडीचढूणेंज्ञेयमारोपणंबुधैः ॥ २६ ॥

अथलेखनवर्गः

दफ्तरंलेख्यशालास्याद्दफ्तदारस्तुलेखकः ॥
निविशिंदालेखकःस्यात्पारेदीहस्तकःस्मृतः ॥ १ ॥
खत्तवानोमषीकारोमषीशायीप्रकीर्तिता ॥
भवेल्लेखनपात्रंतुकलम्दानाभिधानकं ॥ २ ॥
लेखनीतुकलम्दौतिर्मषीपात्र्यथमुद्रिणी ॥
शिकेदौतिस्तथाडीकदानीनिर्यासपात्रकं ॥ ३ ॥
किताबःपद्वीनामफर्मानंराजपत्रकं ॥
पुस्तकंतुकिताबःस्याद्धिशोबोव्ययलेखनं ॥ ४ ॥
मोहसूबालेखशुद्धिःस्यादायोनामभवेज्जमा ॥
व्ययःखर्चःपरिज्ञेयःशाहिरूवेतनव्ययः ॥ ५ ॥
राजव्ययस्तथाविज्ञैस्तहवेलिरितिस्मृतः ॥
अडशेरीधान्यभृतिर्वेतनंतुमुशाहिरा ॥ ६ ॥
तुमारंतुसमाहारोनिर्यातिर्झडतीभवेत् ॥
जाबितानामतुबुधैर्दोषनिर्णयभाषितः ॥ ७ ॥
स्याद्दैनजाबितानामदोषनिर्णयपत्रकं ॥
वांटणीस्याद्विभजनंविभागस्तकूसिमाभिधः ॥ ८ ॥
देयशेषस्तुनेबादंभिन्नंस्यात्पितृनामनि ॥
तथादापितशेषस्तुगैरादानामतःस्मृतः ॥ ९ ॥
कोविदैःकर्जहसनाऋणग्रहणमीरितं ॥
कर्जदादनमित्येतदृणदानंप्रचक्षते ॥ १० ॥

भवेदृणपराद्दत्तिर्नामकर्जगिरिफ्तनं ॥
रद्दकर्जनामबुधाऋणनिर्यातनंविदुः ॥ ११ ॥
श्रेष्ठोगिरामीविज्ञेयोजमानःप्रतिभूःस्मृतः ॥
ग्वाहीशायीदइतिचद्वेज्ञेयेसाक्षिनामनी ॥ १२ ॥
फायिदाचनफाचद्वेविज्ञेयेलाभनामनी ॥
ऐनंमूलधनंज्ञेयंकुसीदंव्याजनामकं ॥ १३ ॥
प्रतिदानंफेरदेणान्यासस्तुरखणामतः ॥
द्रविणानितुपैकेस्युर्द्रव्यंनखतमुदाहृतं ॥ १४ ॥
सर्वस्वंतुबिसादिःस्याद्धनंमालइतीरितं ॥
इतबारस्तुविश्वासइमानःसत्यभाषणं ॥ १५ ॥
श्रुतंदखलनामस्याद्विस्मृतंगफ्लतंविदुः ॥
तत्कालःफीलहालःस्याद्धाल्हींसांप्रतमीरितं ॥ १६ ॥
माज़ीनामभवेत्पूर्वंकूटघातोदगास्मृतः ॥
खस्तःक्लेशस्तथाकार्यश्रमोनाममशाकतिः ॥ १७ ॥
उधारःस्यादायतिकंरोखंतात्कालिकंविदुः ॥
लायकोयोग्यःकुवतृशक्तिःफिसातिवेंशसंमतं ॥ १८॥
हलालखोरःस्वामिकार्यतत्परःपरिभाषितः ॥
स्वामिद्रोहीहरामखोरसिफलाक्षुद्रईरितः ॥ १९ ॥
एकाकीतुजरीदास्यात्सकलस्तुतमामस्मृतः ॥
गम्यंपहूंचइत्युक्तंकजाकःसाहसीस्मृतः ॥ २० ॥
मजन्नानामसंदेहोनिःसंदेहोबिलाकुसुर ॥
सामर्थ्यंकुदरतज्ञेयंदिलेरोधृष्टईरितः ॥ २१ ॥
सखतीशक्तिःसखतशीरःशक्तिमानपरिकीर्तितः ॥

सखुत:शक्तोबखतुवारोभाग्यवानूपरिभाषित: ॥२२॥
मबादातुकदाचित्स्याद्बनाम्नामोपरिस्मृतं ॥
अमानामपरंतुस्यात्पुनर्बाअदतुस्मृतं ॥ २३ ॥
ईनस्यादितदित्यर्थैंवाव्हास्याद्दुत्तमोत्तमं ॥
समीचीनंदुरुस्तंस्याद्धरगीजंतुसर्वथा ॥ २४ ॥
धूर्तोहरिफनामास्याद्धैवानःपामरःस्मृतः ॥
चपलोजुददरःस्यात्सैतानस्तुपिशाचकः ॥२५॥
शउरूविवेकोथप्रज्ञातुवकूफ:कुशल:शुकुरू ॥
बेवकूपस्तुमूढ:स्यान्मुखोंविअकल:स्मृत: ॥ २६ ॥
उत्तमस्यादवलूनाममध्यमंदुमूप्रकीर्तितं ॥
कनिष्ठंसीमूपरिज्ञेयंचाहरःस्यात्तथाधमं ॥ २७ ॥
मखूफीरहस्यंगदितंसफानिर्मलमुच्यते ॥
मुदतिर्दिनक्लृप्तिःस्यादवकाशस्तुफुर्सतिः ॥ २८ ॥
निर्मूलंनेस्तनाबूदंसिनाजोरीउरोबलं ॥
खुवाहीनखूवाहिइत्येतेइछानिछेप्रकीर्त्तिते ॥ २९ ॥
विज्ञैर्वादिगिरीनामबोध्यमेतदनंतरं ॥
बासीपर्युषितंज्ञेयंताजानूतनमुच्यते ॥ ३० ॥
म्लानंसुकाइतिप्राहुर्जलदूशीघ्रंप्रचक्षते ॥
सर्वार्थोहरबाबःस्याद्बस्तुस्याज्जिनसाभिधं ॥ ३१ ॥
विप्रलापस्तुबद्गोयींहमेशास्यान्निरंतरं ॥
आवश्यकंत्वलबताअनुकूलस्तुबेहतरू ॥ ३२ ॥
अवक्कलस्तुसंकोचोगंजःसंमर्दईरितः ॥
अवसाफोभवेत्ख्यातिस्तारीपःस्तुतिरीरिता ॥ ३३ ॥

राविताना मसंचारःसंलग्नंभीडनामकं ॥
निगासंरक्षणंज्ञेयंभर्त्सनंतुफजीहतं ॥ २४ ॥
विभीषिकादटावूणीस्याद्दाटास्याद्भयदर्शनं ॥
लगंशून्यंसमस्तंसबूदस्तंकैदंचनिग्रहः ॥ २५ ॥
हस्तस्पर्शोदस्तपाशीमुलाकत्दर्शनंस्मृतं ॥
पादस्पर्शःकदम्चस्पीमिल्नात्वालिंगनंस्मृतं ॥ २६ ॥
शिरसावंदनंशिजूदाप्रणामस्तस्लिमात्भवेत् ॥
नमस्कारःसलामःस्यादाशीर्वादोदुवास्मृतः ॥ २७ ॥
अकीदःस्यात्तथानिष्ठासत्यंसच्चाइतिस्मृतं ॥
मिथ्याझूटंकिफालस्तुकपटंसुष्ठुखूबूस्मृतं ॥ २८ ॥
महत्वद्योतकंतत्स्याद्यन्मशाहूर्निलेइति ॥
मचकूरंतुनीचत्वेअज्जमःश्रेष्ठवाचकः ॥ २९ ॥
स्यात्स्वयंदत्तमतत्तुमज्हामतमितिरितं ॥
अवूलादःपुत्रसंतानमफूलाद्दुहितृसंततिः ॥ ४० ॥
विरादरतुस्वबंधुःस्याज्ज्वानस्तरुणईरितः ॥
ननवादस्त्वबालःस्याद्बुढ्ढाद्वृद्धःसमीरितः ॥ ४१ ॥
शाहगिर्दस्तुशुश्रूषुर्वस्तादोऽध्यापकःस्मृतः ॥
नैवेद्यस्यार्पणंफात्यास्नानंगुसुलनामकं ॥ ४२ ॥
पंचांगक्षालनंवज्जूअभ्यंगस्तुहमामस्मृतः ॥
स्याच्चंदरोजइतियत्कतिचिद्दिननामतत् ॥ ४३ ॥
अतिक्रांततुगुजरान्ज्ञेयंप्रायःखसूसनं ॥
भवेदभयहस्तस्तुदस्तःपंजाभिधायकः ॥ ४४ ॥
बर्खुर्दारश्चिरंजीवीस्यादायुरुमराभिधं ॥

महालस्तुभवेद्देशःप्रासादोमहलाभिधः ॥ ४५ ॥
कारागृहंबंदिखानाबेडीस्यात्पादशृंखला ॥
तोकस्तुगलपाशःस्याद्बंधमोक्षस्तुबंदूखलास् ॥ ४६ ॥
विभ्रांतंगलथःप्रोक्तोगाफीलःप्राकृतःस्मृतः ॥
नहकूपंस्थापितंस्यात्सत्याख्यातंमकूपकं ॥ ४७ ॥
मखूसूदःस्यादभिप्रायोगरूरोगर्वईरितः ॥
स्याद्वेमवसरोरिक्तोवित्तमवसरोभवेत् ॥ ४८ ॥
आस्तिःस्याद्दैवजंनाममसालातुव्ययार्थकं ॥
तदबीरःप्रयत्नःस्यादाश्रयस्तुहिमायतिः ॥ ४९ ॥
तथाकिफायतिर्नामविशेषादायईरितः ॥
कोशीसःपक्षपातःस्यादाज्ञादानंतुताकिदिः ॥ ५० ॥
आकर्षपत्रंतलबप्रेषणंतुरवानगी ॥
पैवस्तगीविप्रविष्टंजदीदंतुनवीनकं ॥ ५१ ॥
पुरातनंकदीमःस्यात्कृपामेहरबानगी ॥
पूर्वान्नपालनंनामपरवर्षीतिकीर्तितं ॥ ५२ ॥
मशक्कशौनिश्चयःस्यात्प्रत्याम्नायोमुबादला ॥
निर्वाहकोयखूतियारोदुश्मानःशत्रुरीरितः ॥ ५३ ॥
अजीजस्तुभवेदिष्टंप्राघुणिःस्यात्तुमेहमान् ॥
मेहमानीतुआतिथ्यंमेज्वानीश्रेष्ठभोजनं ॥ ५४ ॥
अजबूनामत्वपूर्वंस्यात्तमाशाकौतुकंमतं ॥
उत्साहोउत्सवःप्रोक्तःकौलनामाऽभयंस्मृतं ॥ ५५ ॥
खिलातःस्याद्देयवस्त्रमभ्युत्थानंतुताजिमं ॥
आदरस्तुनवाजाःस्यात्प्रतिष्ठाइजतिःस्मृता ॥ ५६ ॥

अप्रतिष्ठाबेइजतिर्दुर्मतिर्मानउच्यते ॥
सजाःशिक्षाथपैशून्यंचुगलीतिप्रकीर्त्तितं ॥ ५७ ॥
क्षुद्रभाषाखोजगिरीस्यादाम्नातथोलफा ॥
विनेत्यर्थैबगैर्नामसंबंधोनिस्बतिर्भवेत् ॥ ५८ ॥
खुद्निस्बतिःस्वसंबंधःखावंदस्त्वधिपाभवेत् ॥
अनावृष्टिर्भवेदाफ्तिश्चक्रेतिःफित्नतिर्भवेत् ॥ ५९ ॥
पायमालीतूपहतिस्ताबात्वाडंबरःस्मृतः ॥
शेरस्तुधृष्टनामास्यात्संरंभःशोरनामकः ॥ ६० ॥
कापट्यंतुदगलबाजीकलहस्तुकबाहतिः ॥
गुल्हिःकोलाहलोज्ञेयोरास्तियोग्यंप्रकीर्त्तितं ॥ ६१ ॥
प्रमाणबंधोबंदिस्तमाकूलमुचितंभवेत् ॥
गैर्माकूलंबदअमलद्वयंचानुचितंस्मृतं ॥ ६२ ॥
शपथस्तुदुराहीस्याच्छुद्धिःपाकीप्रकीर्तिता ॥
गार्विणेनामविज्ञेयंसर्वस्वहरणंबुधैः ॥ ६३ ॥
हुजरातिर्नामसद्भिःसमीपस्थितिरुच्यते ॥
पश्चात्कृतिर्गैबतीस्यात्स्वैरंस्वेच्छाविवर्त्तनं ॥ ६४ ॥
खैरंकल्याणमित्युक्तंरोजानिरशनंभवेत् ॥
ज्ञेयारायजनीनीतिर्बुद्धिःस्यादकलाभिधा ॥ ६५ ॥
वशियत्स्याद्बुद्धिवादःसक्तीस्याद्दुःखशासनं ॥
नजर्गुजारमित्येतद्विज्ञेयंदृष्टिगोचरं ॥ ६६ ॥
भवेल्लक्ष्मीकटाक्षस्तुनजर्दौलतनामकः ॥
फर्मावणाप्रेरणंस्यादाज्ञाहुकुमनामिका ॥ ६७ ॥
हुकुम्बार्दारइत्येषआज्ञाधारकसंज्ञकः ॥

ऊर्जितंस्यात्सर्फराजीगोश्मालंकर्णपीडनं ॥ ६८ ॥
बर्दास्तिरिछाग्रहणंकरद्रव्यंकरारतिः ॥
बाजगस्तंपरावृत्तादायइत्युच्यतेबुधैः ॥ ६९ ॥
तथादत्तापहारस्तुविज्ञेयोबाजगर्दनं ॥
शरानामयथाशास्त्रंस्थिरोमोकररःस्मृतः ॥ ७० ॥
स्याद्वृत्तिदानपत्रंतुतैवर्कमितिकोविदैः ॥
आसामीनामपत्रंस्याद्दिर्सालंप्रेषितंविदुः ॥ ७१ ॥
हुजातिःप्राप्तपत्रंस्याज्जबःप्रत्युत्तरंभवेत् ॥
लेखागमदिनंज्ञेयंरसदीनामकंबुधैः ॥ ७२ ॥
तथानिर्णयपत्रंतुज्ञेयंमायनजाब्रिता ॥
आयपत्रंजमाबर्खंकतबाकणपत्रकं ॥ ७३ ॥
व्ययपत्रंखर्चबर्खौलाखोटानाममुद्रितं ॥
भाषापत्रंतुमहजर्मखलाशीतुनिर्गतिः ॥ ७४ ॥
पारखनीशीशोधकतापूर्त्तिर्बरकतिस्तथा ॥
अभिदधतेयवनगिरामुखवचनंमनीषिणोजबानीति ७५
रदबदलंनामतथाविवादमाहुर्जयःफतेनाम ॥
कीर्त्तिर्महसनाम्नीस्यान्निषेधस्तुमनास्मृतः ॥ ७६ ॥
स्यात्खलत्वंहरकतीमुश्कीलंविघ्नउच्यते ॥
समुदायस्तुमीजुम्लाद्यानतिःशुद्धवासना ॥ ७७ ॥
सरंजामीनामबुधाअनुकूलंप्रचक्षते ॥
पर्वानगीनिदेशःस्यात्संदेहस्तुरसानगी ॥ ७८ ॥
इतरत्तुदफातेस्याद्दरीनूवखूतस्तुसांप्रतं ॥
पूर्वप्रमाणमितितत्सदहूनामकंजगुः ॥ ७९ ॥

आज्ञाप्रमाणंतुनथाबर्हुकूमंप्रचक्षते ॥
विशेषोमजकूरःस्याद्वार्त्ताखबरनामका ॥ ८० ॥
खबर्दारस्त्ववहितःसावधानस्तथाहुशार् ॥
गुजारतिःसाक्षितास्यादिग्रतिःस्यादनंतरं ॥ ८१ ॥
लाबूदःस्वल्पइत्युक्तोमजबूदस्तुदृढःस्मृतः ॥
बेहबूदस्तुभव्यंस्यादुपायस्तर्दुदःस्मृतः ॥ ८२ ॥
सत्ताहक्कइतिप्रोक्तोनाहक्कोऽधर्मनामकः ॥
गुमशूदोगुप्तनामास्याल्लुगारीलुंठनंस्मृतं ॥ ८३ ॥
जास्तंनामाधिकंज्ञेयंवजायीन्यूनमुच्यते ॥
जुलुमस्तुबलात्कारोजानंजीवःप्रकीर्तितः ॥ ८४ ॥
अन्यायवार्त्ताफिर्यादिर्वाजेज्ञेयमवांतरं ॥
प्रांतोनामजिल्हेअर्जिदास्तंविनतिपत्रकं ॥ ८५ ॥
नैश्चित्यंबेगमीनामकुटुंबंकबिलाभवेत् ॥
अनुरूपंवाकिफंतदर्थंतुमुजरदंभवेत् ॥ ८६ ॥
मोहतादंपरिमितंयुग्मंजोडाइतीरितं ॥
साजःप्रसाधनंज्ञेयंसफातुहितमुच्यते ॥ ८७ ॥
देहंदगीतुदातृत्वंबकूसीसंपरितोषकं ॥
धर्मादायस्तुखैरातिरन्नसत्रंतुजंगरं ॥ ८८ ॥
चूपनामतुविदुस्तूष्णींमर्यादात्वदबाभिधा ॥
अमर्यादाबेअदबीयथावश्यंतुहालूखुदं ॥ ८९ ॥
कैदंतुवर्मविज्ञेयंप्रेक्षणंतुमुलाहिजा ॥
अन्यायोनामतक्सीरःसंमतिस्तुमुकाबिला ॥ ९० ॥
मोझानामप्रतीसाक्ष्यंसाहाय्यंमदतिर्भवेत् ॥

सम्भृद्धंस्यान्मोबलगंसाजीसीत्वार्जवंभवेत् ॥ ९१ ॥
अप्रयत्नोनाइलाजइलाजोयत्नईरितः ॥
कबजंदेयपत्रंस्यात्स्वाधीनंकाबिजंस्मृतं ॥ ९२ ॥
एकबालंतुदैवंस्याद्बखतंभाग्यंप्रकीर्तितं ॥
आदतस्तुस्वभावःस्यादिलतिर्दूषणंस्मृतं ॥ ९३ ॥
ज्ञेयःपुष्तपनाहस्तुसहकारीमनीषिभिः ॥
अभिवृद्धिस्तुतरकीसंख्याबेरीजउच्यते ॥ ९४ ॥
तेरीजंगणितंताळावैक्यमाख्यायिकाबखैर्
तथैवानुक्रमणिकाफेरीस्तमितिभाषिता ॥ ॥ ९५ ॥
वादपृच्छासवालःस्याद्गणतीगणनामता
दिनचर्यारोजकीर्दिरावर्जाप्राप्तलेखनं ॥ ॥ ९६ ॥
मोफर्दीदेशलेखःस्याद्यादिःस्मरणमुच्यते ॥
मश्वीफोव्ययलेखःस्यादिनामोवृत्तिनामकः॥ ९७ ॥
खांशुद्दीदापनंस्यान्मेस्तकोलेखपद्धतिः ॥
अंगीकारःकबूलःस्याद्बाधंनिष्कासनंविदुः ॥ ९८
हिल्लानामभवेद्वर्णोमोहलात्वाकृतिर्भवेत् ॥
त्यक्तादायस्तुसांडावाटिप्पणंतुखतावणी ॥ ९९ ॥
भोज्यग्रामोमुकामःस्याद्विस्तारस्तपूसिलोभवेत्॥
अवांतरव्ययःख्यातोबाजेखर्चोविचक्षणैः ॥ १००
परस्थलव्ययःसद्भिर्मुजाफतिरितीरिता ॥
तथापरस्थलादायइजाफतिरितिस्मृतः ॥ १०१ ॥
तथादापनपत्रंतुवरातमितिकीर्त्तितं ॥
मुदतिस्त्ववधिःप्रोक्तअंतरंतुतफावतं ॥ १०२ ॥

नागाशून्यदिनंप्रोक्तंतेरीखंतुदिनंस्मृतं ॥
मासोमाहइतिप्रोक्तोवर्षंसालमितीरितं ॥ १०३ ॥
आरंभस्तुशुरूज्ञेयंमोर्त्तबंस्यादलंकृतिः ॥
शिक्कानामतुमुद्रास्याद्वारःस्याल्लेख्यनामकः ॥१०४ ॥
तालीखंप्रतिपत्रंस्यात्प्रसंगःकलमाभिधः ॥
प्रत्यासन्नस्तुहाजीरःकागजःकागलःस्मृतः ॥ १०५ ॥
दस्ताकागदमानंस्यात्पत्रपानाभिधंभवेत् ॥
अलेखकागजःकोराकागदःपरिभाषितः ॥ १०६ ॥
चवखींचतुरस्रंस्यात्द्विपर्णीतावउच्यते
पर्णार्धंतुभवेद्वंदःपर्णांशोवरखःस्मृतः ॥ ॥ १०७ ॥
रकानातुर्यभागःस्यात्तृतीयांशोमुशद्दरः ॥
अर्धभागोभवेज्जिल्हेबितंमध्यांशउच्यते ॥ १०८ ॥
अडांखस्तुसमांकःस्यादिरबंवक्रलेखनं ॥
आहुःकागलसूत्रंतुतव्लखंनामकोविदाः ॥ १०९ ॥
जिलीदोलेखबंधःस्याद्वस्तनीनामवेष्टनी ॥
ज्ञेयंजिलीदपुस्तंतुपृष्ठपत्रंविचक्षणैः ॥ ११० ॥
तथावेष्टनवस्त्रंतुरुमालःपरिकीर्त्तितः ॥
पेटारापेटकःप्रोक्तोजुजूदानंनामसंचिका ॥ १११ ॥

अथजनपदवर्गः

विलायतिर्जनपदोबलदापत्तनंस्मृतं ॥
नगरंपेंठसंज्ञंस्यान्मौजाग्रामइतीरितः ॥ १ ॥
स्माछारवानगरंनामहवेलीबंदरंतुतत् ॥
यद्वेलानगरंग्रामगणःपरगणाभिधः ॥ २ ॥
घोषस्तुमजरारवेडारवेटंवाडीतुवाटिका ॥
सुभेदारस्तुदेशाधिकारीतिपरिभाषितः ॥ ३ ॥
तथामुजुमदारस्तुविज्ञेयोदेशलेखकः ॥
अधिकारीहवालूदारोवीक्षकस्तुनिगाहबान् ॥ ४ ॥
स्थायुकस्तुतरफ्दारोदफ्तर्दारस्तुगोपकः ॥
कमावेश्दारइत्येषग्रामसंघकरग्रहीं ॥ ५ ॥
चौगलाग्रामणीःप्रोक्तोग्रामरक्षस्तुकोतवाल् ॥
कुल्कर्णीग्रामलेखीस्यात्पाटीलोग्रामरक्षकः ॥ ६ ॥
जमीनजुमलानामज्ञेयोभूमिगणोबुधैः ॥
जिरायितंनामतथाविज्ञेयंवृष्टिमातृकं ॥ ७ ॥
आहुर्बागायितंनामकोविदाजलमातृकं ॥
षुमारीर्भूमिगणनाबटाईभागईरितः ॥ ८ ॥
कैलंनामविदुःक्षेत्रधान्यमानंमनीषिणः ॥
बाजकैलंपुनर्मानंबलूतेकारवःस्मृताः ॥ ९ ॥
मजूर्दारस्तुभृतिकःसर्वारीभारवाहकः ॥
गंजःपुंजःपरिज्ञेयस्तसैरंधान्यविक्रयः ॥ १० ॥

नफराथीहिताभासःकबूलातिस्वतिक्रिया ॥
पालितःसतुषर्वर्दाकार्कूनःकार्यकारकः ॥ ११ ॥
खरीफंकार्तिकफलंस्याद्वैशाखफलंरबी ॥
व्ययसायीमोहतर्फाशेतूकरीतुकृषीवलः ॥ १२ ॥
महसूलंतथागैरमहसूलमितिद्वयं ॥
न्यायद्रव्यंतथाऽन्यायद्रव्यंप्रोक्तंक्रमाज्जनैः ॥१३॥
तथाबलात्कृतादायःपैदागिरीतिशब्दितः ॥
उपायनंतुभेटिःस्याद्बाकीशेषइतीरितः ॥ १४ ॥
स्याद्वर्त्तमानवर्षंतुसालमज्कूरनामकं ॥
तथासालगुदस्तानुगतवर्षंप्रचक्षते ॥ १५ ॥
शेषसंबंधिकंबाकीबकायाइतिकीर्तितं ॥
चिरशेषस्तुसनवाद्बाकीतिपरिकीर्त्तितः ॥१६॥
महालमजकूरंतुदेशव्ययउदाहृतः ॥
ग्रामव्ययस्तुसादीलवारइत्युच्यतेजनैः ॥ १७ ॥
द्रव्यादायोनखूतकटूबाणानामाप्रकीर्त्तितः ॥
धान्यसंघस्तथागल्लाकटुबाणइतिस्मृतः ॥ १८ ॥
मीन्कबालइतिग्राह्यगृहीतव्ययनामकं ॥
भव्यादायोमुस्तकबीलूपेस्तरंत्वग्रिमंभवेत् ॥ १९ ॥
सीमासरहद्देशाक्रमणंतुमुलुकूगिरी ॥
बार्दरखूतंफलवृक्षंजंगलंजांगलंस्मृतं ॥ २० ॥
बर्नगूजगंनामतथाज्ञेयंछायावनंबुधैः ॥
वृक्षसंख्यातुविद्वद्भिर्ज्ञेयान्याहलतस्करा ॥ २१ ॥
उजयांस्यात्प्रसरणंयात्रातुहजयाभवेत् ॥

भूनिर्णयोजमीन्झाडामार्गादायोजकायतिः ॥२२॥
पट्टीत्वारोपितादायःसर्वादायस्तुहाशिलः ॥
ग्रामादायोदस्तअमलूनिर्गमादायनामतु ॥२३॥
निकालुःस्यादथोविस्वास्थलादायःप्रकीर्त्तितः ॥
शिंगशिंगोटिरित्येषशृंगादायःप्रकीर्त्तितः ॥ २४ ॥
पर्णादायःपत्रकेणीसंचणीसंचयःस्मृतः ॥
रक्तमालाराजलेखालावणीलापनंस्मृतं ॥ २५ ॥
अकृष्टभूमिर्नाकीर्दिःकीर्दिस्तुफलभूमिका ॥
दर्यासमुद्रःकथितष्टोकरास्यात्तथोडुपं ॥ २६ ॥
यट्टोकरैर्हशीलंसउडुपादायईरितः ॥
जाहजेंजलयानानिनौकास्यान्नावसंज्ञिका ॥२७॥
द्वैप्यःफिरंगीमत्तातुक्रेयवस्तुसमीरितं ॥
प्राचीमश्रीखनाम्नीस्याद्दक्षिणाजनुबाभिधा ॥२८॥
मघिबाख्याप्रतीचीस्यादुत्तरादिग्भवेत्षमाल् ॥
किब्लेनुमानामजनैर्दिशायंत्रमुदीरितं ॥ २९ ॥
अहदस्त्वादिनामास्यादवधिस्तहदःस्मृतः ॥
अथकोठीमहालस्तुधान्यागारंप्रकीर्त्तितं ॥ ३० ॥
हवाल्दारस्तस्यधान्याधिकारीपरिभाषितः ॥
तत्रत्योनिविशिंदातुधान्यलेखकनामकः ॥ ३१ ॥
कोठीघालोधान्यमानीपशुपालस्तुबैलका ॥
उन्मानंवजनीकैलीपरिमाणंप्रकीर्त्तितं ॥ ३२ ॥
सुमारंपरिसंख्यास्यात्खरीदीक्रीतउच्यते ॥
फरोखूतंनामविक्रीतंमालिस्तंकुट्टनंस्मृतं ॥ ३३ ॥

आदीदंपेषणंप्रोक्तंकसरंटद्धिरीरिता ॥
लुक्सानंतुभवेत्क्षीणंस्यादेनंजिनसंतुतत् ॥ ३४ ॥
तन्मुख्यवस्त्विंतिप्राहुष्टांकष्टंकइतीरितः ॥
नवटांकस्त्वर्धपलंपावशेरंपलंस्मृतं ॥ ३५ ॥
अछेरंप्रसृतिःप्रोक्ताशेरःकुडवनामकः ॥
प्रस्थस्तुपाइलीनामामानिकानामचोथवा ॥३६॥
द्रोणोमणइतिप्रोक्तःखारीखंडीतिकीर्त्तिता ॥
बुधलातुकुतूनामाबुधलीकुतुपःस्मृतः ॥ ३७ ॥
व्रीहिधान्यइतिप्रोक्तागोणीनामसमंद्वयोः ॥
भाषयोरथकंठाळइत्यसौभारसंचकः ॥ ३८ ॥
मुठंतुदृषपल्याणंवळीशुंडाप्रकीर्त्तिता ॥
दृषकश्यंपठाडःस्यान्नासारज्जुस्तुवेसणिः ॥३९॥
रसडीरज्जुनामस्यात्सरकःपाशउच्यते ॥
फिर्त्तिकोठीजनैर्बाह्यपशुकंपरिभाषितं ॥ ४० ॥
थटीगोवाटिकानामगौळीगोपालईरितः ॥

अथपण्यवर्गः

बुलंगासैन्यसंभारोबाजारःपण्यवीथिका ॥
दुकानंत्वापणोनामचाट्यास्याद्वस्त्रविक्रयी ॥ १ ॥
भोरिकस्तुसराफःस्यात्सोनारःस्वर्णकारकः ॥
तांबटस्ताम्रकुट्टःस्यात्कांसारःकांस्यकारकः ॥ २ ॥

खातीतुलोहकारःस्यात्सुनारस्तक्षकःस्मृतः ॥
कुंभारस्तुकुलालःस्यात्तेलीतैलीप्रकीर्तितः ॥ ३ ॥
जुल्हाईतंतुवायःस्याद्वाणीवैश्यइतिस्मृतः ॥
तांबूलिकस्तुतांबोळीफुलारीमालिकःस्मृतः ॥ ४ ॥
बुकेफुरोसइतियःसस्यादामोदकारकः ॥
तथातारकसीस्वर्णतंतुकारःप्रकीर्तितः ॥ ५ ॥
शिंपीतुसौचकीज्ञेयोजुवारीद्यूतकारकः ॥
मणियारस्तथालोहविक्रयीपरिभषितः ॥ ६ ॥
स्युःकागलकरास्तेतुयेकागदकुटेइति ॥
धातुकारस्तुवोतारीलोणारीकाष्ठविक्रयी ॥ ७ ॥
रंगाजीवस्तुरंगारीनीळारीनीलकारकः ॥
पट्टेगारःपट्टकरोझारेस्युर्भूमिशोधकाः ॥ ८ ॥
तुरगासनकारस्तुवाच्योजिनगरोबुधैः ॥
नदाभनामाकार्पासशोधकःपरिभाषितः ॥ ९ ॥
भवेच्छिकलकारस्तुशस्त्रशोधकनामकः ॥
वेणुकारस्तुबुरुडोबागवान्फलविक्रयी ॥ १० ॥
आरालिकाभटारीस्याद्भर्जकस्तुफुटाणगार् ॥
आपूपिकस्तुशिर्णीगाभुंसारीधान्यविक्रयी ॥ ११ ॥
कल्हैकरःसीसकारोमुलामाधातुमार्जनं ॥
जड्यास्याद्रत्नखचकोजोहारीरत्नविक्रयी ॥ १२ ॥
अजाजीवीधणगरोहजामोनापितःस्मृतः ॥
चांभारश्चर्मकारःस्यात्सुराकारस्तुशौंडिकः ॥ १३ ॥
स्यात्कंकणकरःकांसार्व्यवसायीतुबोहरी ॥

कफ़्षदोजःपादरक्षाकारकःपरिभाषितः ॥ १४ ॥
खडावापादुकाज्ञेयाःपैजाराःस्युरुपानहः ॥
मुलामृगारोधातुमार्जीचितारीचित्रकारकः ॥ १५ ॥
स्यादैंद्रजालिकोबाजेगरीकर्दगरस्तुयः ॥
सशास्त्रकारीकवचकारकस्तुजिरेहृगरः ॥ १६ ॥
स्याच्चावडीहृद्दसभासमाजोगोदरीमतः ॥
खलकःस्यान्मेहतरःश्रेणीखंबइतीरिता ॥ १७ ॥
हुनबंदस्तुशिल्पीस्यान्मीर्कौहृद्दपतिःस्मृतः ॥
चरवय्यागोपतिःस्याद्दासीबांदीतिशब्दिता ॥ १८ ॥
हिंडीरवस्तुथांडोराढालःस्यादापणध्वजः ॥

समाप्तः

मुलींच्या उपयोगी पुस्तकें.

	किमत आणे	पै०
बाळखेळ	,,	३
मुलींकरितां कण्याचें किंवा रांगोळीचें पहिलें पुस्तक	८	,,
मुलींकरितां कण्याचें किंवा रांगोळीचें दुसरें पुस्तक	१०	,,
कितानावरील लोंकरीकशिदा पाडण्याची रीति	८	,,
કંતાન ઉપર ભરત ભરવાની રીત	४	,,

हीं पुस्तकें रा० वासुदेव बाबाजी नवरंग बुकसेलर यांचे दुकानीं मुंबादेवीचे चवकीजवळ पिंपळाखालीं मिळतील.

आणि रा० आत्माराम सगुण बुकसेलर यांचे दुकानीं एलफिन्स्टन विद्यालयानजीक सदरहू किमतीस विकत मिळतील.